

УДК 343.982.35:623.444.1

Голоколосова Алла Сергіївна –
науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної роботи
Національної академії внутрішніх
справ

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЮРИКЕНІВ ЯК РІЗНОВИДУ МЕТАЛЬНОЇ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ

Визначено особливості криміналістичного дослідження сюрикенів та аналізу головних характеристик, необхідних для включення їх до категорії метальної холодної зброї.

Ключові слова: сюрикен; метальна холодна зброя; криміналістичне дослідження; металева пластина; вістря; метання.

Определено особенности криминалистического исследования сюрикенов и анализа основных характеристик, необходимых для отнесения их к категории метательного холодного оружия.

Ключевые слова: сюрикен; метательное холодное оружие; криминалистическое исследование; металлическая пластина; острие; метание.

Останніми роками під час учинення злочинів, пов'язаних із насильницькими діями або загрозою їх застосування, дедалі частіше використовується метальна холодна зброя. Це пов'язано з популяризацією видів східних єдиноборств, діяльністю спеціальних підрозділів, що використовують різні зразки метальної зброї, а також загальним доступом до спеціальної літератури. Інформація про конструкції та прийоми застосування деяких видів метальної зброї стала доступною для широкого кола осіб, що спричинило появу в криміналістичній практиці метальної зброї, виготовленої як промисловим способом, так і власноручно. Унаслідок цього виникає необхідність її криміналістичного дослідження для правильної кваліфікації злочинних діянь, скоєних із її використанням.

На сучасному етапі криміналістичне дослідження цього виду зброї (або предметів, схожих за конструкцією на неї) істотно ускладнено тим, що в криміналістиці й теорії криміналістичної експертизи не відпрацьовано низку питань, що зумовлюють об'єктивність криміналістичної оцінки таких об'єктів. Експертні служби володіють недостатньою інформаційною базою щодо металльної холодної зброї, за винятком деяких даних із дослідження арбалетів, що ускладнює вирішення питання встановлення групової приналежності предмета – речового доказу для включення його до категорії металльної холодної зброї.

Визначити приналежність досліджуваного предмета до металльної холодної зброї – означає встановити, чи має цей предмет комплекс ознак, що дають змогу вважати його певним різновидом металльної зброї, унаслідок чого (за наявності або відсутності такого комплексу) вирішити головне питання – чи відповідає він загальним ознакам металльної зброї. Зокрема відповісти на питання: чи є наданий на дослідження предмет металною холодною зброєю [1]?

Метою статті є вивчення історії виникнення сюрिकену, визначення особливостей його криміналістичного дослідження, аналіз головних характеристик, необхідних для включення його до категорії металльної холодної зброї.

Питанням криміналістичного дослідження металльної холодної зброї присвятили праці такі вчені: А. С. Гобєєв, А. І. Желєзняков, Є. Н. Тихомиров, Є. Н. Тихонов, А. І. Устінов, В. В. Філіппов та ін.

Слово «сюрिकени», складене з ієрогліфів «сю», «ри» і «кен» (буквально означає «лезо, приховане в руці»).

Метання предметів, безсумнівно, є звичайною практикою для людей упродовж тисячоліть, відколи стародавня людина дізналась, що може захищати себе й отримувати їжу, кидаючи каміння в живих істот. Таким чином, набула розвитку ідея про техніку кидка. Японський трактат, Кодзікі (близько 600 р. н.е.) містить згадку про те, як принц Ямато-Такемура намагався вбити білого оленя, кидаючи циліндричний овоч йому в око. Ніхон Соки (також близько 600 р. н.е.) згадує пристрій, що метав каміння, під назвою «сіхаджікі», але, можливо, це була праша.

Інший стародавній трактат («Манусі»), описує метання стріл. Осака гунки (військові записи Осаки) містять уривок, у якому зазначено: «Тадамаса захистився від супротивника тим, що вихопив свій вакидзаси та метнув його, ніби це був сюрикен». Також зазначено, що пізніше Тадамаса створив перший стиль сюрикену – дзютсу-анто-гато.

Найбільш поширена в Японії метална зброя – це сюрикени. Сьогодні цей вид зброї нерозривно пов'язаний з образом ніндзя («війна ночі»), однак не можна вважати, що тільки ніндзя користувалися цією зброєю. Сюрикени були складовою обов'язкової екіпіровки будь-якого воїна-самурая.

Існують три головні типи сюрикенів:

бо-сюрикени, або бодзе-сюрикени (циліндричні стержні довгі та тонкі, різної форми й товщини);

хіра-сюрикени, або сякени (плоскі металеві диски багатопроменевої, зіркоподібної форми);

сенбан-сюрикени (тонкі металеві пластини квадратної або прямокутної форми).

Загалом хіра-сюрикени та сенбан-сюрикени – це пластини, які часто позначають загальною назвою «сякни» (неяпонська іншомовна назва цієї металеві зброї). Водночас японці називали їх «курума-кен» («лезо меча»). Кількість варіацій, що стосуються форм і розмірів сюрикенів, сягає 50 видів.

Таке їх різноманіття зумовлено різними технічними формами навчання, які використовували численні школи бойових мистецтв. Проте зазвичай спочатку головною причиною були індивідуальна перевага та навички воїна. Сюрикени легко можна було сховати під одягом, у чому й полягала їх головна зручність. Самурай міг мати при собі близько восьми-десяти сякен і стільки ж – сюрикенів. Перші носили ніби стопку монет, загорнуту в бавовняну тканину, їх розкладали або ховали в кишенях одягу, спеціально призначених для цієї мети. Другі могли ховати в рукавах або у волоссі як «шпильки» [2].

Сюрикен – метална зброя, що має вигляд металевої пластини з лезом і/або вістря на зовнішньому краї чи короткий стрижень із вістрям на кінцях, складається з бази та різної кількості пелюстків різноманітної форми. Сюрикени належать до простої

метальної холодної зброї, що призначена для ураження цілі за рахунок отримання направлення руху внаслідок безпосереднього докладання до неї м'язового зусилля людини.

За конструкцією вражаючої частини вони належать до колючої та колючо-ріжучої клинкової метальної зброї, що має вражаючі елементи – бойові виступи з бойовими кінцями (вістрями) і в окремих різновидах – ріжучі кромки.

З літературних джерел відомо, що форма, розміри сюрикенів можуть бути різними. Однак зазвичай розміри сюрикенів є такими: діаметр – від 70 до 100 мм, товщина – не менше 3 мм. Вага сюрикенів може бути від 100 до 300 грамів. Кількість бойових виступів може бути також різним – від 3 до 10.

Виготовлення сюрикенів, з огляду на простоту конструкції, не вимагає спеціальних навичок. Їх зручність полягає в можливості прихованого носіння та раптового застосування.

Метання сюрикенів ґрунтується на «ефекті крила», а їх обертання під час польоту й наявність множинних ріжучих граней спричиняє завдання складних ушкоджень. Якщо метнути сюрикен «з підкруткою», тобто змусивши його обертатися в польоті, то політ стає більш стійким. Такий обертальний момент стабілізує політ, чим дає змогу використовувати «ефект крила», тобто метати якомога далі. Чим сильніше обертається сюрикен, тим довше він зберігає свою стабільність у польоті.

Зазначений вид метальної зброї найчастіше використовують зв'язкою по п'ять-десять штук у кожній, що підвищує ефективність їх застосування. Розташовані в зв'язці пачкою, на зразок колоди карт, сюрикени виймають один за одним, щільно покриваючи певний простір [3].

Сюрикени (зірочки) умовно можна розподілити за певними особливостями, а саме:

1) за будовою: цільні (суцільнолиті) та складні (складаються з декількох збірних елементів, що приводять у бойове положення за допомогою кнопкового пружинного механізму). Також виділяють сюрикени з отворами в основі та без них;

2) за конструкцією: з класично вираженою базою і зубцями і з невираженою базою і зубцями, де база є прямим продовженням зубців і, навпаки, без вираженої між ними межі;

3) за розміром: малі – до 6 см у діаметрі, середні – від 6 см до 8 см у діаметрі та великі – понад 8 см у діаметрі;

4) за кількістю зубців: тризубчасті, чотиризубчасті, п'ятизубчасті, шестизубчасті, восьмизубчасті;

5) за формою зубців: трикутні, багатокутні, фігурні, серповидні;

6) за видом зубців: голчасті, клиновидні, ромбовидні, стрілоподібні;

7) за формою бази зубців: прямі, вигнуті вліво (управо);

8) за наявністю заточки: з односторонньою і двосторонньою заточкою;

9) за наявністю лез: однолезові й дволезові зубці.

Методика дослідження сюрикенів аналогічна загальній методиці дослідження холодної зброї, проте має низку специфічних особливостей, зумовлених конструкцією, способом управління та дій. Зокрема, для визнання сюрикенів холодною зброєю необхідна наявність у них таких ознак:

1) вага малих сюрикенів – не менше 60 г. Зі збільшенням діаметра сюрикена на 1 см його вага повинна збільшуватися на 10 г відповідно;

2) плоскі з рівною поверхнею, а елементи симетричні та передбачають прямолінійно-поступальний, обертальний рух у польоті під час кидка із закруткою, тобто забезпечують дальність і стабільність польоту, а також прицільність метання при використанні за призначенням;

3) виготовлені з міцного (твердого та жорсткого) металу, що не деформується і не руйнується під час випробувань на міцність із силою, пропорційною силі дорослого чоловіка. З цією метою сюрикени випробовують на злам і вигин двома способами. У разі першого – ліву половину сюрикена затискають у кисті лівої руки, а праву – у кисті правої. На кожному з частин одночасно лівою та правою рукою прикладається зусилля, протилежне одне одному. Водночас якщо права рука

докладає зусилля знизу вгору, то ліва рука – зверху донизу. Під час другого способу сюрикен фіксують у руках аналогічним чином, але права рука докладає зусилля справа наліво, а ліва рука одночасно зліва направо. При цьому сюрикен не повинен деформуватися та руйнуватися, стикаючись із відносно жорсткою перепорою (замінником біоматеріалу, сухою сосною дошкою тощо) під час кидання з максимальним зусиллям дорослого чоловіка на відстані трьох-чотирьох метрів. Якщо під час вищезазначених випробувань не зафіксовано деформацій і руйнувань сюрикена як загалом, так і окремих його зубців, його визнають досить міцним та надійним для використання за призначенням.

4. Зубці сюрикенів повинні мати не менше ніж одне лезо з не менше ніж односторонньою заточкою, кінці повинні бути гострими та забезпечувати під час кидання із закруткою з відстані трьох-чотирьох метрів проникнення в перешкоду (мішень, дошку) на глибину не менше п'яти міліметрів.

5. Складені сюрикени повинні мати справний механізм, надійно фіксуючий його елементи в бойовому (розгорнутому) положенні.

6. Наявність або відсутність навичок техніки метання сюрикенів в осіб, у яких їх вилучають, не є криміналістичним критерієм оцінки й не може слугувати підґрунтям для висновків про приналежність або неналежність їх до холодної зброї [3].

Під час порівняльного дослідження експерт-криміналіст порівнює сюрикен за комплексом ознак, які виділяє під час роздільного дослідження, з відповідними ознаками цієї групи зброї. Порівняльне дослідження передбачає аналіз від загального до конкретного. Зразками для порівняння можуть слугувати фірмові зразки, довідкові дані, графічні зображення, наявні в спеціальній літературі.

Не менш важливими властивостями, за якими ми включаємо сюрикени до категорії металльної холодної зброї, є встановлення можливості метання сюрикенів у ціль рукою та володіння вражаючими властивостями. Останні визначають можливість нанесення досліджуваним сюрикеном ушкоджень

під час попадання в ціль (важливе значення мають величина бойових виступів, гострота заточення бойових кінців, заточка ріжучих кромки, жорсткість, міцність і стійкість до деформації остову сюрикена та його бойових виступів). З'ясування цих параметрів дає змогу переконатись у надійності досліджуваного предмета як зброї або в непридатності його для такого використання. З цією метою здійснюють експертний експеримент, під час якого перевіряють можливість нанесення досліджуваним сюрикеном пошкоджень і стійкості його в польоті під час кидка. Досліджуваний об'єкт необхідно кілька разів метнути з відстані не менше п'яти метрів у напрямку цілі, якою слугуватиме щит із сухих соснових дощок, товщиною не менше десяти міліметрів. На щиті закріплюють матеріал, що складається зверху з шару листової гуми завтовшки один-півтора міліметри, а знизу – з шару каучуку товщиною 70 мм (даний матеріал має щільність, приблизно рівну щільності м'яких тканин людського організму).

Здійснені експерименти з деякими різновидами сюрикенив показали, що для їх метання не потрібно якихось особливих навичок. Водночас у низці джерел є відомості з оволодіння спеціальними прийомами виконання кидків. Далі вивчають ушкодження, їх характер і розміри, які оцінюють із позицій можливості враження живої цілі (людини, тварини) сюрикеном.

За результатами оцінки всього комплексу виявлених ознак досліджуваного об'єкта (сюрикен) може бути включено або ні до категорії металльної зброї [4].

Метальна холодна зброя є досить небезпечним видом зброї, адже завдяки своїм властивостям дає змогу наносити ушкодження на значній відстані. Таким чином, розглянувши питання криміналістичного дослідження металльної холодної зброї, зокрема сюрикенив, можна зробити висновок, що нині розкриття та розслідування злочинів значною мірою залежить від широкого та тактично грамотного використання спеціальних знань експертом під час дослідження холодної зброї. При цьому важливо ефективно використовувати науково-технічні засоби, правильно організовувати та здійснювати взаємодію різних фахівців, чия діяльність спрямована на боротьбу зі злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЕЖЕРЕЛ

1. Железняков А. И. Метательное оружие как новый объект криминалистического экспертного исследования / А. И. Железняков, А. С. Гобеев. – Саратов, 1994. – 430 с.
2. Попенко В. Н. Холодное оружие Востока и Запада / В. Н. Попенко. – Самара, 1992. – 380 с.
3. Тихонов Е. Н. Криминалистическая экспертиза холодного оружия : [учеб. пособие] / Е. Н. Тихонов. – Барнаул, 1987. – 520 с.
4. Устинов А. И. Криминалистическое исследование некоторых видов холодного оружия народов Востока / А. И. Устинов, В. В. Филиппов. – М. : ВНИИ МВД СССР, 1984. – 512 с.